

e151532

REGISTERED No. B. 3434

जाहिरातींचे दर.
बालील पस्यावर चोक्रधी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणांचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल झेलिले माफ)
किरकोळ अंकित
दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख ७ एप्रिल १९४३

अंक १४

दि भारत इंडस्ट्रियल बँक लि. पुणे

फोन नं. ९१४६ टेलिग्रॅम. Bharatbank
सोमवार, ता. ५ एप्रिल १९४२ रोजी वर्षप्रतिपदेचे
समुहूर्तावर स्वोपोली येथे पे-ऑफिस सुरू झाले.
पुणे कॅन्टोन्मेंट येथे बँकेची शाखा लवकरच
उघडण्यांत येणार आहे.
ठेवींवरील व्याजाचे दर
चालू खाते ३%
सेविंग खाते २%
मुदतीच्या ठेवी १३% ते ४३%
मुदत ६ महिने ते ५ वर्षेपर्यंत.

शेअर विक्री चालू आहे.

१९४२ अखेर ऑर्डिनरी शेअरवर ३%
डिव्हिडंड वांटण्यांत आले.
आर. बी. साळवेकर, B. A., LL. B.
एन. एन. क्षीरसागर.
मॅ. टायरेक्टर्स.

महायुद्ध दाराशीं आले परदेशी औषधे दुर्मिळ व महाग झालीं

पण
भिण्याचें कारण नाहीं !!!
— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्यानें
तयार केलेलीं

- रक्तवर्धक,
- उपनाह,
- बालजीवन,
- कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅण्डर्ड व लोकप्रिय औषधे सत्रात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरुं लागले आहेत. ★

औषधे मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मी रोड, पुणे १.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चांत काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

गिरगांव
मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

बिहार सरकारचे बजेट

बिहार प्रांतिक सरकारच्या १९४३-४४ च्या अंदाजपत्रकांत ६१ लक्ष रुपयांचा वाढाचा अपेक्षित आहे.

भुइसुमाचा लागवड

हिंदुस्थानातील भुइसुमाच्या एकूण लागवडीपैकी ५५% मद्रास प्रांतांत व मुंबई प्रांतांत २८% आहे. त्यांचे खाली (१८%) हैद्राबाद संस्थानचा अनुक्रम येतो.

शत्रु राष्ट्रांच्या व्यापारी जहाजांचा नाश

चालू युद्धाच्या प्रारंभापासून गेल्या महिन्याच्या अखेरपर्यंतच्या काळांत ९० लक्ष टन वजनाची शत्रु राष्ट्रांची व्यापारी जहाजे नष्ट करण्यांत आली. ह्यांत ३३ लक्ष टन वजनाची जर्मन जहाजे होती. इटालियन जहाजांचा आकडा ४० लक्ष टन इतका होता. रशियाने नष्ट केलेल्या शत्रूच्या जहाजांचा वरील एकूण आकड्यांत अंतर्भाव केलेला नाही.

नव्वद हजार अमेरिकन लढाऊ विमाने

अमेरिकेचे युद्ध सामुग्रीचे उत्पादन झपाट्याने वाढत आहे हे आतां सुप्रसिद्ध आहे. लढाऊ व व्यापारी जहाजे अमेरिकेत कल्पनेपेक्षाहि अधिक त्वरित बांधण्यांत येत आहेत. लढाऊ विमानांचे अमेरिकेचे उत्पादन चालू सालांत ९० हजारपर्यंत जाणार आहे. उत्पादनाच्या ह्या प्रगती बरोबर लढाऊ सामुग्रीच्या बनावटीचा खर्च कमी होत आला आहे हे विशेष आहे.

मध्यवर्ती असेंब्ली

हिंदी मध्यवर्ती असेंब्लीचे अंदाजपत्रक अधिवेशन गेल्या आठवड्यांत समाप्त झाले. चालू वर्षी तिची आणखी दोन अधिवेशने होण्याचा संभव आहे.

आंतरराष्ट्रीय हुंडणावळीची व्यवस्था

युद्धोत्तर काळातील आंतरराष्ट्रीय देण्या-घेण्याच्या व्यवस्थेबाबतची म्हणजे चलन-हुंडणावळीच्या पद्धतीविषयीची आपली एक योजना अमेरिकन सरकारने मित्रराष्ट्रांस विचारासाठी सादर केली आहे.

हिंदुस्थानची लोकसंख्या

१ मार्च, १९४१ रोजी घेण्यांत आलेल्या शिरगणतीप्रमाणे हिंदुस्थानची लोकसंख्या ३८,८९,९७,९५१ इतकी आहे. त्यापैकी २९,५८,०८,७२२ लोक ब्रिटिश हिंदुस्थानांत असून ९,३१,८९,२३३ लोक संस्थानी हद्दींत आहेत.

इंग्लिश व सुवर्णी

ब्रिटिशांचे ताब्यांत सुवर्ण २३३ तन इंग्लिश व सुवर्णी आहेत.

नियत एकजण खातेदार

ग्रेंट ब्रिटनमधील प्रत्येक तीन लोकसंख्येच्या एकूण पोस्ट ऑफिस सेव्हिंग बँकेत खाते आहे. १ कोटि, ५० हजार खातेदारांच्या खात्यांत निवून ९० कोटि पैसे आहेत.

हगवर्णित वळी

जसमी होऊन मरण पावणाऱ्या चिनी भेड्यांचे व्हाणट चिनी सैनिक मलेशियानिर्मित हगवर्णित वळी पडणार.

पोस्टाचे नवे दर

एप्रिलच्या १ तारखेपासून पोस्टाचे खालील नवे दर अंमलांत आणले आहेत.—

पाकिटें:—१ तोळ्यापर्यंत १ आ. ३ पै, पुढे प्रत्येक तोळ्यास आणखी १ आ.

पार्सलें:—४० तोळ्यापर्यंत ६ आ., पुढे प्रत्येक ४० तोळ्यास आणखी ४ आ.

ट्रेझर बिलांवर १ रु. १ आ. ११ पै व्याजाचा दर

रिझर्व्ह बँकेने गेल्या आठवड्यांत १ कोटि, ६३१ लक्ष रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यांवर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. १ रु. १ आ. ११ पै इतका पडला.

हिंदी कपाशीची निर्गत

४०० पोंडांच्या गांठी (हजागचे आकडे)

१९३७-३८	२०,५३
१९३८-३९	३२,७४
१९३९-४०	२३,४०
१९४०-४१	२०,१३
१९४१-४२	८७३

नवी स्टॅडर्ड टाइम चांद्र रहाणार

नवी स्टॅडर्ड टाइम उन्हाळ्यांत दिवस लांबवण्यामुळे तांदुळाची बंद होऊन जुनी स्टॅडर्ड टाइम पुन्हा चालू होईल असे वाटत होते. परंतु हिंदुस्थान सरकारने दीर्घ विचारांनी युद्ध चालू असल्याने हा बदल करावयाचा नाही, नवी स्टॅडर्ड टाइम आहे. त्याच चालू ठेवण्याचे ठरवले आहे. ह्या टाइममुळे बीज, कोकणा व रेल्वे वहातुक ह्यांमध्ये बचत होते असे ह्या निश्चयाचे कारण सांगण्यांत आले आहे. लांबलेल्या दिवसामुळे देशाच्या काही भागांत विशेष गैरसोय होईल, तेथे ऑफिसच्या वगैरे कामाच्या वेळांत जरूर तो योग्य बदल केला असता कार्यभाग होईल असे हि सुचवण्यांत आले आहे.

युद्धजन्य परिस्थितींत सुद्धां वेस्टर्न इंडियानें

सन १९४२ मध्ये पाऊण कोटीच्यावर विम्याचे काम पूर्ण केले असून गेल्या वर्षापेक्षा नवीन कामांत सात लाखांची वाढ आहे. सेवा आणि सवलती यांच्या बळावर मिळविलेल्या लोकप्रियतेचे हे दृश्य फळ आहे. आपणांही ह्या कंपनीचे एक विमदार होऊन तिजकडून मिळणाऱ्या लाभाचे आणि संरक्षणाचे वाटेकरी व्हा. अधिक माहितीसाठी पत्रव्यवहार करा.

वेस्टर्न इंडिया लाइफ इन्शुरन्स कंपनी लिमिटेड सातारा.

पुणे शाखा-१७९ बुधवार, लक्ष्मी रोड, पुणे १.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... १०६	६ स्फुट विचार ... १०९
२ सक्तीच्या बचतीची योजना. ... १०७	७ छल डे. बोर्डाची सभा-धान्ये, कपास व कापड-बोनस शेअर-ट्युनिशिया-ओंध स्टेट बँ. अँड इ. कं.
३ घेट मिटनचा निगंत व्यापार. ... १०८	७ ओंध स्टेट बँकिंग अँड इ. कं. ... १११
४ कंपनी कायद्याचे १५३ वें कलम ... १०८	
५ सरकारचे शेतकऱ्यांस आम्बासन ... १०८	

अर्थ

बुधवार, ता. ७ एप्रिल, १९४३

सक्तीच्या बचतीची योजना

ब्रिटिश सरकारच्या वतीने ह्या देशांत हिंदुस्थान सरकार स्वर्च करतें. त्यासाठी नोटांच्या स्वरूपातील चलनाचा सारखा विस्तार चालू आहे. युद्धपरिस्थितीमुळे अधिक चलन सरकारास प्रचलित करावेंच लागतें व त्यांत वरील सरकारी खर्चाची भर पडते. ह्या चलनवृद्धीचा परिणाम बाजारभावांचें मान वाढण्यांत होत आहे आणि ह्या रीतीने उत्पन्न होणाऱ्या महर्गतेमुळे देशाच्या आर्थिक घटनेत विस्कळितपणा निर्माण होऊन सरकार, उत्पादक व जनता ह्यांच्या मार्गांत अडचणी येत आहेत. ह्या परिस्थितीची जाणीव सरकारास आहे, पण तीवर आतांपर्यंत परिणामकारक योजना अंमलांत आणण्यांत आलेली नाही. वर वर्णिल्याप्रमाणे लोकांच्या हातांत जाणारे व व्यवहारांत खेळणारे चलन मामुली, रोजच्या देवघेवस आवड्यक नाही, तरीहि पदार्थांचा अपुरा असलेला पुरवठा हस्तगत होण्याच्या खटपटींत त्याचा उपयोग केला जातो आणि त्या योगाने महागाई वाढते. जनतेच्या हातांतली माल विकत घेण्याची चलनाच्या स्वरूपांतली शक्ति मर्यादित होईल तरच पैसा आणि माल ह्यांचे परस्पर प्रमाण स्थिर राहून बाजार भावांत सारख्या होणाऱ्या चढीस आळा बसेल. चलन शोषून घेण्याची दोन साधने सरकारच्या हाती असतात आणि तीं कर व कर्ज हीं होत. लोकांच्या मिळकतीमधून व बचतींतून ह्या दोन मार्गांनी सरकारने पैसा स्वतःकडे खेचून घेतल्यास समाजांत विस्मरलेले चलन आणि मालाचा पुरवठा ह्यांचे योग्य प्रमाण बसू शकतें आणि बाजारभाव चढणीस लागत नाहीत.

हिंदुस्थान सरकारास ज्या मानाने चलन समाजांत खेचवावें लागत आहे त्या मानाने तें शोषून परत खेचण्यांत त्यास यश मिळालेले नसल्याने चलनात्मक महागाईस बराच वाव मिळत आहे. मध्यवर्ती असलेली किर्नेन्स विलाची चर्चा चालू असताना सर विठ्ठलराव चंदावरकर ह्यांनी सरकारच्या कर्ज काढून लोकांची बचत ओढून घेण्याच्या पद्धतीवर टीका करून काही

विषयक सूचनाहि पुढे मांडल्या. त्यांचे म्हणणे असे की, हिंदी जनता सरकारी कर्जरोख्यांत आपला पैसा घालीत नाही ही दुर्दैवाची गोष्ट असली तरी ती सत्य आहे. कित्येक व्यापारी व औद्योगिक मंडळ्या पूर्वी रिकाम्या पैशाची अशा रीतीची गुंतवण करीत असत, त्याहि अलीकडे तो पैसा दुसरीकडे गुंतवीत आहेत. सामान्य लोकांनी पोस्ट ऑफिस सेव्हिगज बँकेतून आपले पैसे काढले आहेत. त्यांचे कारण एकतर त्यांस पोस्टाच्या स्वाधीन आपली बचत करावयाची नाही आणि दुसरे, महागाईमुळे त्यांस सर्चास ह्या पैशाची निकड भासली असली पाहिजे. जनतेची बचत सरकारास कर्ज रूपाने हटकून मिळू शकेल अशा प्रकारचे सक्तीचे उपाय योजण्याची वेळ आली आहे. कंपन्यांच्या दिव्दिहंडला मर्यादा घालावी अशी सर विठ्ठलराव यांची सूचना नव्हती. परंतु कंपन्यांच्या नफ्यांतला विशिष्ट भाग सरकारी कर्जरोख्यांत गुंतवला गेलाच पाहिजे, अशी सक्ती केली गेल्यास दिव्दिहंडवर अप्रत्यक्ष रीतीने नियंत्रण बसणार आहे. रिझर्व्ह फंडांत नफ्याचा काही भाग घातला जावा आणि तो सरकारी कर्ज रोख्यांत गुंतवला जाऊन युद्धसमाप्तीनंतर दिव्दिहंड म्हणून वाटतां यावा अशीहि व्यवस्था करतां येण्याजोगी आहे असे ते म्हणाले. दिव्दिहंड सतत वाटतां येणे शक्य व्हावे म्हणून कित्येक कंपन्या दिव्दिहंड ईक्वलायझेशन फंड निर्माण करून बाजूस ठेवतात, तशातलाच हा उपाय होईल असे स्पष्टीकरण त्यांनी केले. भागीदारांस आपल्या मालकीचा नफा नाहीसा झाला अशी तक्रार करण्यासहि जागा रहाणार नाही ही गोष्ट आपल्या सूचनेस अनुकूल असल्याचे सर विठ्ठलराव ह्यांनी सांगितले.

ह्या विषयास उद्देशून बोलतांना अर्थमंत्री, सर जरेमी रेस्मन, म्हणाले की सक्तीच्या बचतीचा प्रश्न सरकारच्या नजरेंतून सुटलेला नाही आणि त्यांनी आपला निर्णय अजून पक्का केलेला नाही. कंपन्यांच्या दिव्दिहंडसना हात लावण्यांत येऊं नये असे सर विठ्ठलराव चंदावरकरांनी सांगितले पण ते पटण्यासारखे नाही कारण लोकांच्या हातांत जाणारा पैसा जर सरकारी कर्जात ओढून घ्यावयाचा आहे तर ज्यांच्या ज्यांच्या हाती अधिक चलन वापण्याची शक्ती जात आहे, मग ते कारखानदार, भंडेवाले, श्रीमान किंवा कामकरी असोत, त्यांच्याकडून तो आकर्षित पाहिजे आणि मंडळ्यांनी वाटाव्याचे दिव्दिहंड ह्या नियमास अपवाद होऊं शकत नाही. ह्यावर सर विठ्ठलराव यांनी दिव्दिहंडस मर्यादित करण्याच्या अर्थ मंत्र्यांच्या कल्पनेस विरोध दर्शवला. तथापि, सर जरेमी ह्यांनी आपला मुद्दा सोडला नाही आणि प्रस्तुत प्रश्नाचा आपण सर्व बाजूंनी विचार करीत असल्याचे सांगितले. ह्या भाषणाने मुंबईच्या शेअर बाजारांत खळबळ उठून गेली असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही. सरकारने औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्यांच्या दिव्दिहंडसना हात लावल्यास देशातील उद्योग घंघांच्या प्रगतीस अडथळा येईल आणि त्यांत आपला पैसा घालण्याची लोकांची अत्यंत इष्ट असलेली प्रवृत्ति सुटेल अशा आशयाचा अभिप्राय व्यक्त करण्यांत आणि तो अर्थमंत्र्यांस कळवण्यांत आला आहे. सरकारची प्रस्तुत विषयाबाबतची नवी योजना बाहेर येण्यापूर्वी तिच्या संवादांतले लोकमत स्पष्टपणाने व्यक्त झाले पाहिजे.

ग्रेट ब्रिटनला निर्भर व्यापार वाढवावा लागणार

ग्रेट ब्रिटनमधील लोकांची सुबत्ता सर्वस्व त्या देशाच्या निर्गत व्यापारावर आचारक्षेत्री आहे, ही गोष्ट सुप्रसिद्ध आहे. ब्रिटिश लोकांना लागणाऱ्या अन्नसामुग्रीचा मोठा भाग त्यास बहेरून आणावा लागतो व ग्रेट ब्रिटनमधील कारखान्यांस लागणारा कच्चा मालही मोठ्या प्रमाणात बाहेरूनच येतो. ह्या आयातीच्या मोबदल्यात पक्का माल निर्गत होतो व ह्या देववेचीतीत वाढावा हा त्या व्यवहारात नका उरतो. ग्रेट ब्रिटन इतर देशांचे माल आगबोटीतून वहाण्याचे कामही करितो व त्यासंबंधांत हे त्या देशास नका रहातो. ह्या सर्व व्यवहारात उरलेल्या नफ्याची रकम युद्धापूर्वी इतकी साचळी होती, की तिचेवरील केवळ व्याजांतच ब्रिटिश आयातीच्या एक पंचमांश भागाची किंमत मागत असे! वहाणुकीच्या घंथातील नफ्यांतून एक नवमांश आयातीची किंमत निवे.

चालू युद्ध संपल्यानंतर ब्रिटिश लोकांच्या रहाणीचे मान उच्च करून टिकविता येईल, ह्या प्रश्नाची चर्चा ग्रेट ब्रिटनमध्ये जोराने चालू आहे. ग्रेट ब्रिटनचे परराष्ट्रांत गुंतलेले भांडवल युद्धसर्चासाठी वापरण्यांत आले आहे व युद्धसमाप्तीनंतर पूर्वीप्रमाणे व्यापार चालू राहील अशी खात्री नाही. युद्धापूर्वीपेक्षा युद्धानंतर ग्रेट ब्रिटनला आपल्या अन्नपुरवठ्याच्या मोबदल्यासाठी निर्गतीच्या मोठ्या मागाची योजना करावी लागेल, हे उषड आहे. ह्याचा अर्थ ब्रिटिश लोकांच्या रहाणीचे मान आणखी सुधारावयाचे असल्यास, ब्रिटिश मालाची निर्गत पूर्वीप्रमाणे चालू राहून केवळ भागणार नाही; तिचे प्रमाण पुष्कळच वाढवावे लागेल. युद्धोत्तर काळात अमेरिकेशी सहकार्याने वागूनच ग्रेट ब्रिटनला आपला परराष्ट्रीय व्यापार वाढवावा लागेल व कच्चा माल तयार करणाऱ्या राष्ट्रांत ब्रिटिश पक्का माल अधिकाधिक प्रमाणांत सपवावा लागेल.

कंपनी कायद्याच्या १५३ व्या कलमाची अंमलबजावणी

बॉंबे टेलिफोन कं. लि. च्या भागाची किंमत

गव्हर्नमेंट टेलिफोन बोर्ड लि. ने १६ एप्रिल १९४१ रोजी बॉंबे टेलिफोन कं. लि. च्या भागीदारांस पत्र पाठवून, कंपनीचे सर्व भाग भांडवल प्रत्येक भागास ८९ रु. १५ आणे देऊन विकत घेण्याचा आपला मानस कळविला. हे पत्र पाठविल्यावर कायद्याप्रमाणे चार महिन्यांचे आत तीन चतुर्थांशाइतके भाग धारण करणारांनी ह्या योजनेस संमति दिली. जे भागीदार ह्या किंमतीस भाग विकण्यास तयार नव्हते, त्यांचे भाग सकीने घेण्यांत येतील, असे त्यांस कळविले. १२७ भागीदारांना भाग खरेदीची योजना अनान्य होती, व त्यांनी भागांची सकीने वगविर्गी न होण्यासाठी मुंबई हायकोर्टाकडे अर्ज केला. प्रत्येक भागाची किंमत ८९ रु. १५ आ. ही फार कमी आहे, ती १३४ रु. असली पाहिजे, असे त्यांचे म्हणणे होते. कंपनीच्या मालमत्तेची किंमत मार्च १९४० ची घरण्यांत आली, ती मार्च १९४१ ची घरा वयास पाहिजे, अशी अर्जदारांनी तक्रार केली. बोर्डांनी भागांची किंमत ठरविताना योग्य गोष्टी लक्षात घेतल्या नाहीत, ही गोष्ट हायकोर्टास पटली. " मार्च १९४० मधील किंमतीने १९४१ मध्ये पूर्वी इतकीच मालमत्ता घेता येईल असे मानण्यास मंडीच

जागा नाही," असे म्हणून हायकोर्टाने असा निर्णय दिला की अर्जदारांचे भाग प्रत्येकी ८९ रु. १५ आ. देऊन सकीने वर्ग करून घेण्याचा गव्हर्नमेंट टेलिफोन्स बोर्डांस अधिकार नाही. न्यायमूर्ति उगडा ह्यांच्या ह्या निर्णयाविषयक गव्हर्नमेंट टेलिफोन्स बोर्डांनी अपील केले. चीफ जस्टिस सर जॉन बोमंट व न्या. कानिया ह्यांनी अपील ऐकून घेऊन न्या. उगडा ह्यांचा निवाडा फिक्कट. दाव्याच्या सर्चासंबंधी त्यांनी काहीच हुकूम दिला नाही. कंपनी कायद्याच्या १५३ व कलमाखालील कामाचा हा पहिलाच प्रसंग होय.

सरकारचे शेतकऱ्यांस आम्बासन

धान्याची अधिक पिके काढा असा सत्ता शेतकरी वर्गास दिला जात आहे. त्यासंबंधांत अशी शंका काढण्यांत येते की धान्याची पैदास अधिक झाल्यास, त्यांची निर्गत बंद झाल्याने त्यांच्या किंमती उतरून शेतकऱ्यांचे नुकसान होईल. ही भीति निराधार आहे असे सरकारचे म्हणणे आहे. धान्याच्या किंमती विशेष सळी जातीत असे मानण्याचे कारण नाही आणि यदाकदाचित् त्या उतरत आहेत असे दिसून आल्यास योग्य किंमतीने आपण स्वतः धान्य बाजारांत खरेदी करून त्या सळी जाऊ देणार नाही असे स्पष्ट आम्बासन हिंदुस्थान सरकारने दिले आहे, ही गोष्ट अत्यंत समाधानकारक आहे. आसूड धान्याच्या कंपाशीचे पीक न करता त्याचे ऐवजी धान्य पेरू एवढेच नव्हे तर शक्य तेथे धान्याच्या पिकाचे क्षेत्र वाढवा असे शेतकऱ्यांस एका बाजूने सांगण्यांत येत असतां बाजारभाव पडण्याच्या शक्यतेपासून त्यांचे रक्षण करण्याची जबाबदारी सत्तागार व प्रचारक ह्यांचेवर येते. ती सरकारने तात्काळ व असंदिग्धपणाने उचलली आहे. युद्धपगिस्थितीत धान्यांचा पुरवठा देशांत वाढणे अगत्याचे आहे आणि तो वाढविणारांस आपल्या उद्योगांत योग्य मोबदला मिळण्याची निश्चित व्यवस्था होणार आहे हे अभि- नंदनीय आहे. सेंट्रल कॉटन कमिटीने ह्या बाबतीत केलेल्या शिफारसीस मुंबई प्रांतिक ररल डेव्हलपमेंट बोर्डांनी मान्यता दिल्याविषयीचा उल्लेख आम्ही केलाच आहे. ह्या विषयांचा हिंदु- स्थान सरकारने आतां योग्य निष्ठाळ लावला आहे.

धान्यांच्या क्षेत्रांत वाढ

" अधिक धान्य पिकवा " ह्या घोषणेनुसार गेल्या वर्षी प्रचार व यत्न झाला, त्याच्या योगाने धान्यांची पिके अधिक पेशी लक्ष एकरांत काढण्यांत आली. चालू साली हा वाढावा आणखी वीस लक्षांनी वाढू अशा हेतूने प्रयत्न करण्याचे ठरले आहे.

जर्मनीत फ्रेंच कामगार

चालू वर्षाच्या पहिल्या तीन महिन्यांत सुमारे २३ लक्ष फ्रेंच कामगारांना कामासाठी जर्मनीत नेण्यांत आले.

भूमध्य समुद्राचे महत्त्व

उत्तर आफ्रिकेतून जर्मन व इटालियन फौजांची हकालपट्टी केली व भूमध्य समुद्रांतून आगबोटींची ये-जा सुरू झाली तर ग्रेट ब्रिटन ते हिंदुस्थानच्या आगबोटींच्या सेपा दुपटीने वाढू शकतील. अलेक्झांड्रियाकडे तिपट सेपा होऊ शकतील व आस्ट्रे- लियाकडे दीडपट सेपा होतील.

स्फुट विचार

प्रांतिक रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डांची सभा

गेल्या आठवड्यांत मुंबई येथे प्रांतिक रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डांची सभा भरली होती. तिचे उद्घाटन प्रांताचे नवे गव्हर्नर, सर जॉन कॉलव्हिल ह्यांनी केले. खेडेगांवांच्या सुधारणेच्या बाबतीत सार्वजनिक रीतीने भाषण करण्याचा प्रसंग नव्या प्रांताधिपतींच्या कारकीर्दीच्या प्रारंभासच आला हा ह्या सभेचा विशेष होय. स्वतःच्या देशांत आपण शेतीच्या खेडेगांवांच्या संबंधांत विशेष लक्ष घालीत असू आणि आपणांस पार्लमेंटमध्ये मंत्री ह्या नात्याने काम करण्याचा अनुभव आहे ह्या गोष्टींचा उपयोग मुंबई प्रांताच्या राज्यकारभारांत होईल असा विश्वास गव्हर्नरांनी प्रकट केला. रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डांच्या सभेपुढे चर्चेसाठी येणाऱ्या दोन विषयांचा त्यांनी प्रामुख्याने उल्लेख केला. युद्ध संपल्यावर ह्या प्रांतांत लढाईवर मेळेले लोक परत येतील त्यांच्या जीवनाची व्यवस्था आणि धान्याची पैदास वाढवण्याची आवश्यकता हे ते विषय होत. रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डांच्या सभेत ह्या दोन्ही प्रश्नांचा सांगोपांग विचार झाला. धान्याच्या पिकांचा विस्तार होण्याचे संबंधांत गेल्या वर्षात मोठ्या प्रमाणांत प्रचार झाला आणि त्याचा पुष्कळ उपयोगहि झाला. त्याच धर्तीचा यंदाहि प्रयत्न व्हावा आणि सरकारने त्यास सर्व प्रकारांनी सहाय्य द्यावे असा अभिप्राय बोर्डांनी व्यक्त केला. खेडेगांवांच्या सुधारणेविषयी जो कार्यक्रम चालू आहे त्याच्या मार्फत लढाईतून परत येणाऱ्या शिपायांच्या पुढील जीवनास सहाय्य दिले जावे ह्या आशयाची कल्पना सर्वसाधारणपणाने मान्य झाली. वरील दोन्ही प्रश्न गुंतागुंतीचे व अवघड आहेत. ह्यामुळे त्यांची चर्चा निरनिराळ्या दृष्टींनी व तपशीलवार झाली. विजापुर जिल्ह्यातील दुष्काळी परिस्थिति, आरोग्य, शिक्षण इत्यादी विषयांच्या प्रश्नांचाहि विचार झाला.

धान्ये, कपास व कापड

मुंबई प्रांतांत आखूड धान्याच्या कापसाचे पिक मर्यादित करून त्याच्या जागी धान्याच्या पिकांची लागवड केली जाण्याचे संबंधांत गेल्या वर्षी जो प्रचार झाला, त्याचा इष्ट परिणाम दिसून आला आहे. मध्यवर्ती कापूस समितीने ह्या प्रश्नाबाबत अलीकडे ठराव करून हेच धोरण येत्या शेतीच्या हंगामांत चालू रहावे अशी शिफारस केली आहे. तिला अनुसरून मुंबई सरकारने यंदाहि प्रचाराची, बी बियाण्याच्या पुरवठ्याची, वगैरे विस्तृत योजना आखली आहे आणि तिला प्रांतिक रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डांनी संमति दिली आहे. सध्या कपाशीची किंमत चढली आहे आणि शेतकऱ्यांस तिचे पीक लावण्यापासून परावृत्त करावयाचे व धान्ये पिकवण्यास उत्तेजन द्यावयाचे तर ह्या कामी त्यास नुकसान लागू नये अशी तजवीज केली जाणे अगत्याचे होते ही गोष्ट लक्षांत घेऊन सेंट्रल कॉटन कमिटीने असे सुचवले आहे की पिकांच्या व्हावयाच्या अदलाबदलीत धान्य पिकवणाऱ्या शेतकऱ्यांचे नुकसान होणार नाही ह्याविषयी सरकारने हमी घ्यावी. प्रांतिक रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डांनी ह्या सूचनेस आपली संमति दिली आहे. सूत आणि कापड ह्यांच्या किंमती भरमसाट चढल्या आहेत त्यांस आळा बसणे आवश्यक असल्याचे लोकमत प्रसिद्ध

झाले आहे. त्याच्या दृष्टीने हिंदुस्थान सरकार कांही व्यवस्था योजित आहे असे समजते. सरकारच्या वतीने असे जाहीर करण्यांत आले आहे की शेतकऱ्यांस आपल्या कपाशाचा चांगला भाव येईल तर त्याच्या विरुद्ध कारवाई करण्याचा कोणाचाच विचार नाही. सड्डेबाजीमुळे कापसाचे भाव भरमसाटपणाने चढवले जातात त्याचे विरुद्ध सरकारचा कटाक्ष आहे.

बोनस शेअर

युद्धकाळातील चलतीच्या दिवसांत कंपन्यांस नफा मोठा होतो व त्यांस आपल्या भागीदारांस डिव्हिडेंडहा वाढत्या दराने देता येते. तथापि, डिव्हिडेंडचा हा वाढलेला दर पुढे कायम टिकविता येतोच, असे नाही. डिव्हिडेंडच्या दराचे बाबतीत कंपनीला सहसा मार्गे पाऊल टाकण्याची पाळी येऊ नये, असे तिच्या चालकांचे धोरण असते. ह्याकरिता, नैमित्तिक कारणांमुळे नफा वाढला तर त्यांतून वाढत्या दराने डिव्हिडेंड देण्याऐवजी, कंपनी पूर्वीच्या दराचे डिव्हिडेंड देऊन आणखी वरती बोनसच्या स्वरूपांत नफा वाटतात. ह्याहिपेक्षा दूरदर्शीपणाचे धोरण म्हणजे, जादा नफ्याची रक्कम भागीदारांत वाटून न टाकता, त्यांना बोनस शेअर देणे हे होय. पोद्दार मिल्सने १९४२ च्या नफ्यांतून ४ लक्ष रुपये रिझर्व्ह फंडांत टाकून त्यापैकी ३ लक्ष रुपयांचे भाग भांडवल निर्माण करून ते सध्याच्या भागीदारांत वाटण्याचे योजिले आहे. ह्या बोनस शेअरवर भागीदारांस ४% क्युमुलेंटिव्ह प्रेफरन्स डिव्हिडेंड मिळेल. कंपनीचे सध्या २० हजार ऑर्डिनरी भाग आहेत; म्हणजे प्रत्येक २० ऑर्डिनरी भागास ३ प्रेफरन्स भाग मिळतील. बोनस शेअर भागीदारांना दिल्यामुळे त्यांस प्रत्यक्ष रोख रक्कम द्यावी लागणार नाही; फक्त तेवढी रक्कम भागीदारांचे नांवाने भागांचे स्वरूपांत कंपनीकडे जमा राहील. त्या कारणाने, कंपनीला खेळत्या भांडवलाची मदत होईल. दुसरी महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे, भागीदारांत रोख पैसा वाटला न गेल्याकारणाने चलनाच्या विस्तारास त्या प्रमाणांत पायबंद बसेल. टाटा आयर्न अँड स्टील कंपनीने १९४१-४२ अखेरच्या नफा वाटणीपैकी ऑर्डिनरी व डिफरेंट भागांवरील डिव्हिडेंडचा कांही अंश (अनुक्रमे १२ रु. व ८६ रु.) बेअर डिपॉझिट सर्टिफिकेटांचे स्वरूपांत दिला त्यामुळे कंपनीला सुमारे १ कोटी रुपये अल्प व्याजाने खेळते भांडवल म्हणून वापरण्यास मिळाले, हे वाचकांच्या लक्षांत असेलच.

ट्यूनीशिया

उत्तर आफ्रिकेंत ट्यूनीशियाच्या संकुचित क्षेत्रांत आठवी ब्रिटिश फौज, अमेरिकेची सेना, आणि फ्रेंच तुकड्या ह्यांनी तीन बाजूंनी जर्मनीच्या फौजस घेरून रोमेला मागे हटवण्याचा क्रम सारखा चालू ठेवला आहे. ह्या पिछेहाटीत रोमेलाचे मनुष्यबळ व लढाऊ सामुग्री ह्यांचे बाबतीत पुष्कळ नुकसान झाले आहे. तरीहि रोमेला आणि फॉन आर्मिन यांच्या फौजा एकत्र होऊन मित्रराष्ट्रांचा निःकाराने प्रतिकार करण्याचा संभव आहे असे मत, अमेरिकन युद्धमंत्री, मि. स्टिम्सन, ह्यांनी व्यक्त केले आहे. ट्यूनीशियातील मित्र राष्ट्रांची मोहीम यशस्वी रीतीने पुरी होण्यापूर्वी एखादा संकुचित पण मजबूत रणक्षेत्रांत शत्रुसेनानी शिकस्तीने लढतील असे त्यांचे म्हणणे आहे. तथापि मित्रराष्ट्रांचे वैमानिक बळ विरुद्ध वाटते असून त्याचा जोर

येत्या टाऊन परिणामकारक झाल्याचाचून रहाणार नाही. इटली व सिविलीमधून सत्रुची टाऊन सामुघी येत रहाणार पण ब्रिटिश आरमार व विमाने सत्रुच्या वहातुकीच्या जहाजांचा योग्य समाचार घेत आहेत. क्रमाक्रमाने मित्रराष्ट्रांची सेन्ये पुढे चाळती असता त्यांच्या कडाट्यांत न सापडता नुकसान सोमूनही मार्गे मार्गे हटत जाण्याचे धोरण रोमेठने तूर्त स्वीकारले आहे. पण ह्या पिछेहाटीस मर्यादा आहे आणि ती भूमध्य समुद्राची आहे. ही मर्यादा गाठण्याचा प्रसंग अखेर येईपर्यंत रोमेठ आपली फौज बाबवण्याची आणि मित्रराष्ट्रांच्या पुढे चाळ करून जाणाऱ्या सेन्यांच्या मार्गात अडचणी उत्पन्न करण्याची घडपट करीत घात कोणासच शंका नाही. ह्या जाणीविनेच मित्रराष्ट्रांचे सेनानी आपले युद्ध धोरण आंखीत आहेत.

ऑथ स्टेट बँकिंग अँड इ. कं. लि., ऑथ पंचवार्षिक अहवाल

ऑथ स्टेट बँकिंग अँड इन्शुरन्स कं. लि. च्या स्थापनेपासूनच्या पांच वर्षांचे अहवाल आंमचेकडे आले आहेत, त्यांवरून ह्या कंपनीच्या प्रगतीचा चांगला आढावा घेता येतो. ऑथ स्टेट सेंट्रल बँक लि. ची स्थापना १९३२ मध्ये झाली व ती पहिल्या वर्षापासून भागीदारास ६% डिव्हिडेंड देत आली. बँकिंगला जोडून विम्याचाहि धंदा करावा ह्या हेतूने वरील संयुक्त कामाची कंपनी डायरेक्टरांच्या प्रेरणेने स्थापन झाली व तीमध्ये ऑथ स्टेट सेंट्रल बँक मिळाली. बँकिंग व विमा हे धंदे हे एकाच कंपनीचे दोन विभाग म्हणून चालू झाले, त्याचा दुष्परिणाम कंपनीला कसा भोगावा लागला, कंपनीवर आर्थिक जबाबदाऱ्या व अडचणी कोणत्या आल्या व विमा विभागांतून कंपनी मोकळी कशी झाली, ह्याची माहिती गेल्या पांच वर्षांच्या डायरेक्टरांच्या रिपोर्टांवरून चांगली समजते. विमा विभागामुळे कंपनीला भारी दराने ठेवी घ्याव्या लागल्या व विमा विभागाचे पुढे अनुकूल मूल्यमापन होण्यावरच आपला नफा अवलंबून ठेवावा लागला. विमा स्थापनापायी कंपनीला आलेला तोटा (सुमारे १० हजार रुपये) जिद्दीगी स्तार्ती दाखविण्यांत आलेला आहे. ऑथ म्युच्युअल इ. सोसायटीला मूल्यमापनांत किमान नफा झाल्यानंतर त्याचा कांहीं भाग हा तोटा भरून काढण्यासाठी कंपनीला उपलब्ध होईल. १९४२ साली बुढीत व संशयित कर्जफंडांतून ४,३३९ रुपये काढून कंपनीने बूढ व सूट ह्यांची तरतूद केली आहे. ऑथ संस्थानाशी जुन्या कर्जाबाबत करार करून त्या बाबतीत कंपनीची भूमिका आता स्पष्ट झाली आहे. कंपनीचे माग भांडवल हळुहळु वाढत असून ठेवीतहि चांगली वाढ होत आहे, ह्यावरून कंपनीवरील जनतेचा विश्वास दिसून येतो. कंपनीचे वसूल भांडवल व फंडस मिळून सुमारे १७१ हजारांची रक्कम होते, तिचे एकूण सेवत्या भांडवलाशी प्रमाण समाधानकारक आहे. मागील सर्व अडचणी नाहीशा करून कंपनी पुढे जोमाने पाऊळ टाकण्यास आतां समर्थ झाली आहे. डायरेक्टरांच्या काटकसरीच्या व काळजीकाट्याच्या धोरणानुसार कंपनीची भरभराट होवो, असे आम्ही इच्छितो.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबमी शाखा : इलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबमी.

अधिकृत व विक्रीस

काढलेले भांडवल : रु. १०,००,०००

सपलेले भांडवल : रु. ६,७२,८५०

वसूल झालेले भांडवल : रु. ३,३६,४२५

एकूण सेवते भांडवल : रु. ५०,००,०००

डायरेक्टर्स

श्री. घो. कृ. साठे, अध्यक्ष. श्री. वा. पुं. बर्डे, श्री. वा. गो. काळे, श्री. न. ग. पवार, श्री. ज्यं. वि. रानडे, श्री. मा. रा. जोशी, श्री. श्री. गो. मराठे, श्री. र. चिं. सोहोनी, श्री. म. वि. गेखले, श्री. वि. ह. देशमुख, फ. दो. पदमजी.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सुरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर पुण्या झालेल्या वर्षाकरिता ४.३% कर-माफ डिव्हिडेंड दिले गेले. शेअर-विक्री चालू आहे. प्रत्येक शेअर पांच रुपये वाढीने विकण्यांत यावयाचा आहे व ती रक्कम शेअरचे मागणी बरोबर पाठवावी लागेल.

ग. ल. हट्टवे,
ऑफिशिएटिंग मॅनेजर.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल रु. २,००,००,०००

वसूल झालेले भांडवल रु. १,००,००,०००

रिझर्व्ह फंड रु. १,२०,५०,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल चिल्ड्रन, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळवादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस बिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्राइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बझार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किन्जवे), नागपूर (इतवागी बझार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर सुनीलाल प्दी. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अभ्यस्त), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दार्जा, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज हास योजनेने दिले जाते. सहमाझे अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

बिन्स व सेटलमेंट्समध्ये बँक एक्सचेंजर व ट्स्टी म्हणून काम करते. सर्व तन्हेचे ट्स्टीचे काम केले जाते. नियम अर्जे करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. टालवाभी.

११ ऑंध स्टेट बँकिंग अँड इन्शुरन्स कं.लि., ऑंध

डायरेक्टर बोर्डाच्या रिपोर्टीचा सारांश

१९३८

वरील कंपनीने ऑंध स्टेट सेंट्रल बँक लि. चा व्यवहार आपल्याकडे घेतला, त्या वेळी बँकेच्या हिशेबांत १६,१२६ रुपये नफा होता. नव्या कंपनीस १९३८ च्या शेवटच्या चार महिन्यांत १८९ रु. तोटा आला. म्हणजे, कंपनीस १९३८ अखेरच्या वर्षी १५,९३७ रुपये नफा उरला. कंपनीच्या विम्याच्या शाखेचा सर्व खर्च (७०५ रु.) चालू खर्चातूनच भागविण्यांत आला; १५०० रुपये संशयित व बुडीत कर्ज फंडांत टाकण्यांत आले, ५०० रुपये थकलेल्या व्याजाच्या रिझर्व्हमध्ये टाकण्यांत आले, प्राथमिक खर्चाकडे ४०० रुपयांचा विनियोग करण्यांत आला. हे सर्व करूनच नफ्याचा आकडा दाखविण्यांत आला व भागीदारांस ६% डिव्हिडंड मिळाले. विमा शाखेची सर्व प्राथमिक तयारी पुरी झाली.

१९३९

अहवालाचे वर्षी कंपनीच्या वसूल भांडवलांत ९,४१० रुपयांची वाढ होऊन ते १,२८,०५० रुपये झाले. खेळत्या भांडवलांतहि १ लाखाचे वर वाढ होऊन ते ९ लक्ष रुपये झाले. ३१ डिसेंबर १९३९ अखेर पुऱ्या होणाऱ्या वर्षांत कंपनीच्या विमा विभागाला काम करण्यास फक्त सातच महिने मिळाले. ह्या अवधीत ऑर्गिनिरी व इंडस्ट्रिअल मिळून १,५०,५०० रुपयांच्या पॉलिसी देण्यांत आल्या. कंपनीने विमा विभागांत ५३ हजार रुपये गुंतविलेले आहेत व ऑंध स्टेट प्रॉ. इन्शुरन्स कंपनीचे १० हजार रुपयांचे शेअर खरेदी केली आहेत. विमा विभागाचा व प्रॉविडंट कंपनीचा फायदा व्हॅल्युएशन झाल्यावरच दिसून येणारा असतो. जो आतां नफा झाला आहे, तो बँकिंग खात्याचाच आहे. १९३९ साली कंपनीला ६,४४५ रुपये नफा झाला. भागीदारांस ४% डिव्हिडंड मिळाले. लवकरच ज्यावेळी विमा विभागाचा नफा व प्रॉविडंट कंपनीचा नफा बाहेर पडेल त्यावेळी डिव्हिडंडमध्ये वाढ दिसून येईल.

ह्या वर्षी प्राथमिक खर्च सर्ती १,१०० रुपये घातलेले दिसतात.

१९४०

कंपनीचे वसूल भांडवल व खेळते भांडवल अनुक्रमे ९ लक्ष, ५५ हजार व १,३१,४६० रुपये झाले. कंपनीच्या मुख्य कचेरीचे बांधकाम पुरे झाले. अहवालाचे वर्षी विमा खात्याने १,६२,३५० रुपयांचे काम पुरे केले. हिंदुस्थान सरकारच्या विमा कायद्याप्रमाणे कंपनीला ब्रिटिश हिंदुस्थानांत ऑफिस ठेवून आपल्या कामाचे व हिशेबाचे पूर्ण रेकॉर्ड ठेवावे लागते. त्याचप्रमाणे कंपनीची सर्व जिंदगी ट्रस्ट अँक्टप्रमाणे गुंतवावी लागत असल्याने त्यावरील उत्पन्न ३% च्यावर मिळणार नाही. ब्रिटिश हिंदुस्थानांत कोणत्याहि बँकिंग कंपनीला बँकिंग व्यतिरिक्त दुसरा कोणताहि वंदा करण्याची परवानगी नाही. आपल्या कंपनीची स्थापना नॉन-रोसिडेन्शियल सर्व्हेमध्ये झाली असल्याने ब्रिटिश सरकारला अस्तित्वांत असलेल्या ज्यास्तीत ज्यास्त दराप्रमाणे इन्कम टॅक्स भरावा लागतो. विमा कायद्याप्रमाणे रिझर्व्ह बँकेकडे २ लाखांची ठेव सिक्युरिटीजचे स्वरूपांत ठेवावी लागणार आहे. या रकमेवर व्याज आकारून त्याचा नफ्यांत समावेश करता येणार नाही.

अर्थात, ही दोन लाखांची रकम विमा विभागाकडे गुंतवावयाची म्हटल्यास कंपनीला यापुढे अंदाजे दहा वर्षेपर्यंत तरी डिव्हिडंड वाटता येणार नाही. नवीन विमा कायद्याप्रमाणे संस्थानचे हद्दीत काम करणे कठीण झाले आहे.

या सर्व अडचणींचा विचार करून डायरेक्टरांनी ब्रिटिश हिंदुस्थानांत ऑंध म्युच्युअल विमा कंपनी काढून तिला भांडवल पुरवून तिच्या वाढीस मदत करण्याचे ठरविले. १९४० मध्ये कंपनीला ३,२३४ रु. नफा झाला व भागीदारांस ३% डिव्हिडंड देण्यासाठी डिव्हिडंड ई. फंडांतून १२७० रुपये काढून घ्यावे लागले.

१९४१

विमा विभाग स्वतंत्र करून ऑंध म्युच्युअल जे. सोसायटी लि. पुणे ह्या संस्थेची स्थापना करण्यांत आली व तिचेकडे विमा विभागाचा व्यवहार वर्ग करण्यांत आला. त्या कंपनीला व्हॅल्युएशन लायबिलिटीचे ८,४१८ रुपये देण्यांत आले. हिशेब पुरे होईपर्यंतचा खर्च त्यांत मिळवून ९,९९६ रुपये कंपनीच्या ताळेबंदांत विमा विभागाची तूट म्हणून दाखविण्यांत आली. नवीन कंपनीस ५० हजार रुपयांचे कर्ज देण्यांत आले. वरील तूट भरून काढण्याकरितां सदर सोसायटीने ऑंध स्टेट बँकिंग अँड इन्शुरन्स कंपनीस १५ हजार रुपये देणेचे ठरले आहे, ती रकम त्या सोसायटीचे व्हॅल्युएशन झाल्याबरोबर मिळून ती तूट नाहीशी होईल. कंपनीच्या डायरेक्टरांनी खर्चात विविध तऱ्हेने काटकसर केली. "ऑंध संस्थानची हमी असलेली कर्जे" ताळेबंदांतून नाहीशी झाली व त्या संबंधांत संस्थान व कंपनी ह्यांत करार झाला. विमा विभागाकरितां कंपनीने एक लाखाच्या ठेवी भारी व्याजांने स्वीकारल्या. त्यामुळे बँकिंग विभागाच्या नफ्यावर गेली दोन वर्षे परिणाम झाला. वर्षअखेर बँकेस फक्त १९७ रुपये नफा झाला, तो पुढील वर्षात ओढण्यांत आला.

१९४२

इमारत घसारा खाते नवे काढून त्यांत चालू सालचे नफ्यांतून ६२५ रुपये जमा केले. ३५० रुपये प्राथमिक खर्चातून बजा केले. ह्या रकमा काढल्यावर २,८५७ रुपये निवळ नफा उरतो. त्यांत १९७ रुपये शिलकी नफा मिळवून ही रकम पुढील वर्षांत ओढावी, अशी डायरेक्टर बोर्डाची शिफारस आहे. ऑंध संस्थानाबरोबर झालेल्या करारानुसार ४,३३९ रुपयांची तूट व सुट, कंपनीच्या वांट्यास आली, ती त्यासाठी असलेल्या रिझर्व्ह फंडांतून खर्च घातली. कंपनीचे वसूल भांडवल व खेळते भांडवल अनुक्रमे १,३३,७७० रुपये व ११ लक्ष ५६ हजार रुपये झाले.

कपाशीच्या पिकाचा अंदाज

लागवड (एकर) उत्पादन
(४०० पोंडांची संदी)

१९४२-४३ (अंदाज) १,८७,१६,००० ४४,२०,०००

१९४१-४२ २,३४,५९,००० ६०,१३,०००

घट २०% २६%

लागवडीपेक्षा २४% लागवड मुंबई प्रांतांत आहे, १५% मध्यप्रांत वऱ्हाडांत आहे, १५% पंजाबांत आहे व १४% हैद्राबाद संस्थानांत आहे.

'जर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेन्टकारिता
लागणाऱ्यारेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
मांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, मॅन्जिग बँक ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टरआमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझियमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहाने पहा.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रु राष्ट्रकडून हवाई हल्ला अगर तत्तम उपद्रव यापामून विन-
लढाऊ नागरिकांच्या जीविताला येणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॉलिसीच्या अर्थात होतो काय व त्यासाठी जादा निमिअम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा निमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आत्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूंट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मनेजरमधुमेहावरील
औषधतीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशरि आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

१६ फ्र पणे, पेठ मांडुडां घ. नं. ११५११ आर्यभूषण हापसत्यांत रा. विहल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
१८ भाष्य वामन कऱ्हे. बी. ए. यांनी 'दुर्गाधिवाम,' मांडुडां, घ. नं. १२४११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.